

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 25 ΜΑΡΤΙΟΥ 1928

ΠΡΟΕΔΡΙΑ Κ. ΖΕΓΓΕΛΗ

Κατ' αὐτὴν παρίσταντο ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κ. Κουντουριώτης, ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως οἱ ὑπουργοὶ κ. κ. Καφαντάρης καὶ Μαζαράκης· προσέτι δὲ ὁ κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος καὶ πλείστοι ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ καὶ πολιτικοῦ κόσμου.

Ἀρχομένης τῆς συνεδρίας ὁ πρόεδρος λέγει τὰ ἑξῆς:

ΚΥΡΙΕ ΠΡΟΕΔΡΕ,
ΚΥΡΙΑΙ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙ,

Μητέρα τῆς ἐλευθερίας ἐκάλεσεν ὁ Βύρων τὴν Ἑλλάδα, διότι μόνον ὕψηλός πολιτισμὸς δημιουργεῖ φρονήματα γενναῖα καὶ ἰδεώδη ἐμπνέοντα εἰς τοὺς ἀγωνιστὰς τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὴν πρόθυμον αὐτῆς θυσίαν εἰς τῆς ἐλευθερίας τὸν βωμόν.

Καὶ οἱ κληρονόμοι τοῦ ὕψηλοῦ αὐτοῦ πολιτισμοῦ τὴν 25^{ην} Μαρτίου τοῦ 21 ἐκήρυσαν καὶ πάλιν εἰς τὸν κόσμον ὅτι, «μῶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ, εἶναι καλύτερη ἀπὸ σαράντα χρόνων σκλαβιὰ καὶ φυλακὴ», καὶ ἀνεστήλωσαν καὶ πάλιν διὰ τοῦ αἵματός των τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς πατρίδα.

Ἡ 25^η Μαρτίου εἶναι καὶ ἡ ἐπέτειος τῆς ἰδρύσεως τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας, σύμβολον τῆς ἀδιασπάστου ἐνότητος τῆς ἐννοίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας μὲ τὴν πρόοδον, τὴν ὕψηλὴν μόρφωσιν καὶ πᾶν εὐγενὲς ἀνθρώπινον ἰδεῶδες.

«Τὸ σπαθὶ καὶ ἡ λύρα» τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ, τὰ ὅποια μετ' ὀλίγον θ' ἀκούσωμεν θὰ μᾶς μνήσουν βαθύτερα εἰς τὴν θείαν ταύτην ἁρμονίαν.

Τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὰ Σχολεῖα, στεφανώνουν σήμερον τοὺς ἥρωας τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ Ἀκαδημία ἐκ παραλλήλου τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν αὐτοθυσίαν.

Ὁ συνάδελφος κ. Κεραμόπουλος θὰ μᾶς ὁμιλήσῃ περὶ αὐτῶν καὶ θὰ ἐξαγγείλῃ τὰ ὀνόματα τῶν βραβευθέντων ἐπὶ ἀρετῇ καὶ αὐτοθυσίᾳ καὶ ὁ κ. Γενικὸς Γραμματεὺς θὰ μᾶς γνωρίσῃ κατόπιν τὸν τιμηθέντα μὲ τὸ ἀριστεῖον τῶν ἐπιστημῶν, τὸ ὁποῖον πέρυσι θεσπισθέν, πρῶτην φορὰν ἐφέτος θέλει ἀπονεμηθῆ, θέλει δὲ προκηρύξῃ καὶ νέα ἔπαθλα τῆς Ἀκαδημίας.

Ἡ Ἀκαδημία θεματοφύλαξ τῶν ιδεωδῶν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐξ ὧν πατρις καὶ ἐλευθερία εἶναι τὰ ἐλληνικώτερα, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐθεώρησεν ὅτι ἡρμοζεν αὐτῇ νὰ ἐορτάζῃ τὴν ἐπέτειον τῆς 25^{ης} Μαρτίου καὶ ἐπέτειον αὐτῆς.

Μετὰ τοῦτο δίδει τὸν λόγον εἰς τὸν κ. Κ. Παλαμᾶν.

Λόγος τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ.

Τὸ σπαθὶ καὶ ἡ λύρα

Τὸ παλαιὸ τραγοῦδι τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ποῦ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ 21, ὅταν κανεὶς ἀντικρύσῃ τὸ 21 στὸ μαγικὸ καθρέφτη τοῦ ἰδανικοῦ, ἔρχομαι μὲ μετρημένα λόγια νὰ σᾶς τὸ ἐνθυσίω σήμερα. Θὰ ἤθελα ἡ φωνή μου νὰ κρατήσῃ μέσα της κάποια καθαρότητα, ὅσο καὶ ἂν τὸ φόρτωμα τῶν χρόνων ἢ τῶν καιρῶν ὁ θόρυβος κίνδυνος εἶναι νὰ τὴ θολώσουν ἢ νὰ τὴν ἀποσκεπάσουν. Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν μὲ βαρὺν χρέος μ' ἐτίμησε.

Παλαιὸς κὲγὼ ἐργάτης πού, κατὰ τὸ λόγο τοῦ ἀρχαίου, «μουσικὴν ποιεῖ», δὲν ἤμπορῶ νὰ μὴ τονίσω πρῶτ' ἀπ' ὅλα πῶς μαζὶ μὲ τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν τὸ 21 μέσα στὰ ὀχτὼ τρικυμισμένα χρόνια του μᾶς ἀνάστησε τὴ μεγαλόστομη φαντασίαν τὴν ποιητικὴν. Μὲ τὴν ποιητικὴν, στὸ ἴδιο χρονικὸ διάστημα, συναγωνίζεται καὶ τὴ συμπληρώνει, ἡ ρητορικὴ φαντασία. Προέχει στήν ἀντιπροσωπεΐαν τῆς ὁ Σπυρίδων Τρικούπης. Ἄν οἱ λυρικοὶ τῶν ἀξιόθραυμάτων Ὑμνων καὶ τῶν Ὁδῶν εἶναι τότε σὰν ἀντίλαλοι Σιμωνιδῶν καὶ Πινδάρων, τοὺς λιγοστοὺς ρητορικοὺς λόγους τοῦ Τρικούπη νομίζεις πῶς τοὺς συνοδεύει τὸ δοξαστικὸ τύμπανο τῆς προφήτισσας Μαρίας σὴ Μωσαϊκῇ

Ἔξοδο. Ἡ τρικουπικὴ ρητορικὴ συστηματικὰ τρέφει μέσα της καὶ ἀπὸ τὴν ἐπισημότητα τῶν βιβλικῶν προφητῶν. Ἔτσι σιὰ μεταβατικὰ, καὶ χαωτικὰ καὶ δημιουργικὰ, ἐκεῖνα χρόνια, ἕνας νέος κλασικορωμαντικὸς λυρισμὸς καὶ ἕνας ἐπικώτερα βαλμένος θρησκευτικὸς ρωμαντισμὸς περιέργα συναλλάσσονται. Ὑμνωδοὶ καὶ ἱεροκήρυκες τῆς Παλιγγενεσίας συμβολίζουν τότε τὴν ὄνειρόθρεφτη ψυχὴ τοῦ Γένους, γυρισμένη πότε πρὸς τὴν κλασικὴν, ἀττικὴν, σπαρτιατικὴν Ἑλλάδα, πότε πρὸς τὴ Βυζαντινὴν, πρὸς τὸ δράμα τῆς Πόλης. Τὰ καλβικὰ καὶ τὰ σολωμικὰ ποιήματα, κλαγκάσματ' αἰτῶν πὸν ξαγνατεύουν τὸν ἀγῶνα ἀπὸ ὕψη. Καὶ ἡ Δύρα ἐκτελεῖ τὸ χρέος της, ἀπολυτρωτικὸ, μὲ τὰ δικά της μέσα, καθὼς τὸ Σπαθί. Οἱ σίχοι των μᾶς παρουσιάζουν συμπλέγματα καὶ σύνολα· ἐξαιρετικὰ θ' ἀκούσουμ' ἐκεῖ λειτουργικὰ μνημονευμένο κάποιο πρόσωπο, ἕνα Μαρκομπότσαρη, ἕνα Πατριάρχη Γρηγόριο, ἕνα Βύρωνα. Οἱ λόγοι τοῦ Τρικούπη κάπως διαφορετικοί· δὲν ἀργοποροῦν καὶ ἐκεῖνοι σὲ μνημόσυνα προσώπων, σ' ἐξαγγέλματα ὀνομάτων· ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς λόγους του εἶναι περισσότερο βλαστὸς καθορισμένης εὐκαιρίας, κρίσιμης ὥρας, γεννημένος ὄχι σιὰ «*templa serena*» τῶν Μουσῶν, ἀλλ' ἐπάνω σιὰ ἴδια, σιὰ πολεμόχαρα χῶματα. Στους λόγους τοῦ Τρικούπη συγκεντρώνονται κάποια οὐσιαστικὰ περιστατικὰ, δραματικὲς περιπέτειες, κορυφὲς γεγονότων. Ὁ ἀκροατὴς ἢ ὁ ἀναγνώστης τῶν λόγων ἐκείνων γίνεται κάτοχος μιᾶς καὶ ἀπὸ μεγαλειότητα καὶ ἀπὸ ἀθλιότητα καὶ λαμπροσύνης καὶ σκοτισμένης ἐπικῆς ἱστορίας. Δείχγεται ἐκεῖ, ὅμως ὄχι ἀπὸ τὸ κριτικὸ ξεδιάλεγμα καὶ τὴ νηφάλια ματιὰ τοῦ ἱστορογράφου, ὁ ἐπαναστατικὸς ἀνεμοστρόβιλος γοργὰ καὶ πεταχτὰ, καὶ ἀπὸ τὸν ἄμβωνα κάποιου χρυσόστομου ἐκκλησιαστικοῦ, πὸν πότε τὰ ὑποδηλώνει μόνον καὶ πότε τὰ ξεσκεπάζει τὰ πράγματα. Ὁ θάνατος τοῦ λόρδου Βύρωνος, σιὰ 1824, σιὰ 1825, ὕστερ' ἀπὸ τὸ δυστήχημα τῆς Σφακτηρίας, ἢ χορηγημένη ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση ἀμνηστία σιὰ τοὺς ἀνυπόταχτους, μὲ τὴ σπαραχτικὴν ἐπίκληση, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς πάντα προσδοκώμενης καὶ ἀέρινης πάντα ὁμόνοιας, τὸ Νοέμβριο τοῦ 1826 ἢ νίκη τῆς Ἀράχωβας, τὸν Ἀπρίλη τοῦ 1827 ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη, τὸν Ὀκτώβριο τῆς ἴδιας χρονιᾶς τὸ Ναβαρῖνο, τὸ Μάη τοῦ 1828 τὸ μνημόσυνο τοῦ Ἀσιγγος, τὸν ἴδιο μῆνα ἕνα χρόνον ὕστερότερα, τὸ Μεσολόγγι

ξαναποχτημένο. Τὸ χρονικὸ τῆς Ἐθνεγεροσίας κλεισμένο μέσα στὰ παραστατικά του ὁρόσημα, διαλαλημένο ἀπὸ ρήτορα πὸν ἔκεῖνος εἶναι ποιητής.

Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν συνταυτίζει τὴν ἐπέτειο τῶν ἐγκαίνιων της, σὰν ἀρχὴ καὶ αὐτὴ πνευματικῆς Παλιγγενεσίας, μὲ τὴν καθιερωμένην ἡμέρα τοῦ ἐπίσημου ἀπὸ τὸ Ἔθνος ἑορτασμοῦ τῆς Ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Εἴκοσι πέντε τοῦ Μαρτίου! Καρφώνω τὸ στοχασμὸ στὸ πωνηγυρικὸ τοῦτο θέμα καὶ μὲ λύπη αἰσθάνομαι, ἀκόμη καὶ μὲ συστολὴ, κάποια μου ἀδυναμία. Τίποτε δὲ βλέπω στὴν ἔμπνευσή μου, τίποτε δὲ βρίσκω στὰ λόγια μου, ὅσοι ἀπὸ κάθε λογῆς καὶ ἀπὸ χρόνους καὶ χρόνους τώρα πρὸς τὴν ἀποθεωμένην ἡμέρα τάματα καὶ ἀφιερώματα καὶ μεγάλων καὶ μικρῶν καὶ ἱστορικῶν καὶ ποιητῶν καὶ ρητόρων καὶ λογοκόπων, τίποτε ἄλλο προσφορώτερο ἀπὸ τὰ λακωνικά, τὰ τελειωτικά λόγια αὐτά: «Ἑορτάζοντες οἱ πανέλληνες τὴν εἰκοστὴν πέμπτην Μαρτίου δύναται νὰ λέγωσιν ὑπερηφάνως: Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Ναί. Θεοῦ ποίημα εἶναι ἡ εἰκοστὴ πέμπτη Μαρτίου». Αὐτὰ τὰ λόγια τὰ δανερίζομαι ἀπὸ τὸν τελευταῖο λόγο τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη πάλι, σὲ κάποιο συμπόσιο τοῦ Λονδίνου τὸ 1861. Ὅχι πλέον στοὺς πολεμηστήριους κάμπους τυρταϊκὸς διαλαλητής, ἀλλὰ ἐπίσημος τῆς ἐλεύθερης χώρας πρεσβευτής, ἀποχαιρετᾷ μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα καὶ τὸ ρητορικὸ του ἄμβωνα καὶ τὴν ἠρωϊκὴν του Μοῦσα. Δὲν ἔχω τίποτε περισσότερο, τίποτε εἰκονογραφικώτερο γιὰ τὴν ἡμέρα. Τί χρειάζονται; Τί ἔχει κανεὶς νὰ προσθέσῃ στὸν κανόνα τῆς ἑροτελεσίας; Ξαναψέλνονται τὰ τροπάρια, ξαναὑψώνεται ἡ προσευχή, τὸ ἴδιο λιβάνι καίγεται. Φτάνει ἡ χιλιεπομένη ἀκολουθία νὰ ἀναβρῦζῃ μὲ τὴν ἴδια ἔνταση καὶ ἡ φωνὴ νὰ κραιῖται καθαρὸν ἡχη, κατανυκτικὴ, λειτουργικὴ. Καθέκασια; Εὐδῆματα; νέα κοιτάγματα; Εἶναι γιὰ τὸν ἐρευνητὴ σκαπανέα, γιὰ τὸν ἱστοριοδίφην. Ἀκόμα πλέον ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων στέκεται ἡ ἀλήθεια τῶν ἰδανικῶν. Τὰ πράγματα τῆς ἐμπειρίας καὶ χαρακτηρίζονται καὶ συμπληρώνονται ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς ιδέας.

Πολὸν καλὰ γνωρίζω πὸς ἀλλάζουν καὶ πὸς ἄλλαξαν οἱ καιροί. Ἀπὸ καιρὸ ἐνεδρεοῦν καὶ παραδοκοῦν ἐλκυστικὰ θρασύστομα δαιμόνια. Κερνοῦν τὸ μεθυστικὸ κρασί νεοπρόσφερων ιδεῶν. Πρὸς ἀγιασμένες ἢ δοκιμασμέ-

νες ἐφέστιες εἰκόνες χέρια ἀπλώνονται ἀπότομα, χωρὶς εὐλάβεια γιὰ τὴν ἀναστήλωση ἀδοκίμαστων εἰδώλων. Οἱ θεῖες πατρίδες προσβάλλονται, ἱερὲς λατρεῖες γίνονται σκοποὶ στὰ χτυπήματα θρησκευμάτων ὑποπτων. Ὁ κοσμοπολιτισμὸς στὴ βαθιὰ ἑτασικὴ, στὴ διεισδυτικὴ θεωρία του συνεχιστικῆς, ἀρμονιστικῆς, πὺν τὴν ἀπλώνει καὶ τὴ βαθύνει, χωρὶς νὰ τὴν καταστρέφῃ, τὴν ἰδέα τῶν πατρίδων, παρουσιάζεται ἀποκλειστικὰ ὡς ἀπαρητητῆς καὶ ὡς ἀντίμαχος τῆς πατριδολατρίας. Τὰ περασμένα χωρὶς ἐξαιρέση κηρύττονται ὡς ἐξαφανισμένα ἀπὸ προσώπου γῆς.

Καὶ λησμονεῖται πὺς ὑπάρχουν περασμένα ἰδανικὰ καὶ πράγματα πὺν πάντα καὶ μακρονὰ ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλιου καὶ στὰ ὑποχθόνια, καὶ ὡς νεκρὰ θεωρούμενα, ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι κυβερνητικὲς τῶν ζωντανῶν. Καὶ οἱ Πατρίδες ἀντέχουν, γιὰτ' εἶναι ἀδύνατο νὰ λείψουν. Ὑποστήριξε σὲ πρόσφατο βιβλίον του ὀνομαστὸς διανοητῆς: « Ἀνάμεσα στὰ ἰδανικὰ τὰ κληροδοτημένα ἀπὸ τὸ παρελθόν, ἕνα στέκεται ἀκόμα τὸ δυνατώτερο, εἶναι τὸ ἰδανικὸ τοῦ ἔθνισμοῦ πὺν τρέφει τὴν πατριδολατρεία ». Καὶ ὑπάρχουν πατρίδες μὲ τέτοιο τρόπο ριζωμένες στὰ ἔγκατα τῆς ἱστορίας πὺν δὲν εἶναι σ' αὐτὲς δυνατὸ νὰ παραμελήσουν ὀπωςδήποτε τοὺς θησαυροὺς τῶν περασμένων τῶν χωρὶς νὰ χάσουν τὴν πλέον ἀδιαφιλονίκητη μερίδα τῆς δόξας τῶν. Ποιὸς μπορεῖ νὰ στοχαστῇ τὴν Ἑλλάδα χωρὶς καὶ αὐτόματα νὰ τὴν κατατάξῃ στὴ φυλὴ τῶν πατρίδων αὐτῶν; Φερόμενοι ἀπὸ τὴν ἀντιπάθεια πρὸς τὰ ὀλότελα μακροσμένα, τὰ τελειωμένα καὶ τὰ ἀκίνητα, ὅταν ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταφρονετικὴν παραμέληση τοῦ τῶρινου, τοῦ ἀκόμα ἀσχημάτιστου, ἀλλὰ πὺν ζῆ, σαλεύει καὶ ἀγωνίζεται καὶ ἐξελίσσεται, θιασῶτες τοῦ ἰδανικοῦ πὺν ὀλο ἔμπρὸς θέλει νὰ βλέπῃ, κακίζου καὶ σαρκάζου τὴν κοντόφθαλμη, τὴν ὀπισθοδρομικὴν ροπήν, πὺν τὴν ὀνομάζου προγονοπληξία. Καὶ μᾶς συγκινοῦν καὶ τοὺς δικαίῶνομε. Ὅμως δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε πὺς ἢ καταγελημένη αὐτὴ ροπή δὲν εἶναι παρὰ ἢ ἀφιλοσόφητη ὑπερβολὴ καὶ τὸ γελοιογράφημα τοῦ θρησκευτικοῦ σεμνοῦ πατροπαράδοτου πὺν εἶναι ἢ προγονολατρεία. Συγκρατημένη στὸν ἴσιο δρόμο τῆς, κεντρίζει τὴν ἐνέργεια, καθοσιώνει τὸν ἀγῶνα, νόμο τῆς ζωῆς. Καὶ ἂν προγονικὰ δημιουργήματα ὡς ξόανα ἀκατασκεύαστα μποροῦν μόνον νὰ διατηρηθοῦν στὴ μνήμη τῶν

ἀνθρώπων, εὐλογημένοι οἱ πρόγονοι πὸν δείχνουν τὸν δρόμο φωτίζοντάς τον καὶ λαμπρόννοτας, ἀρχέτυπα, πυρσοί!

25 τοῦ Μαρτίου. «Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος» Κάποια μεγάλα ἱστορικά γεγονότα εἶναι σὰν τὰ καλλιτεχνικά τὰ γεγονότα. Γεννοῦν τὰ καλλιτεχνικά συναισθήματα σὰν ἔργα τέχνης. Μὲ κύρος τεχνοκρίτες μᾶς ἐρμηνεύουν τὴν ἀξία κάποιων πινάκων ζωγραφικῆς. Καὶ πρὶν νὰ γνωρίσουμε τί παριστάνουν, μᾶς κυριεύει — ὑποστηρίζουν — σιτὸ ἀντίκρουσμά των καὶ ἀπὸ πολὺ μεγάλη ἀπόσταση μιὰ πλούσια ἐντύπωση. Ἀδύνατο μᾶς εἶναι ἀπὸ τὴν ἀπόσταση αὐτὴ νὰ τὸ καταλάβουμε καὶ νὰ τὸ ἀναλύσουμε τὸ θέμα των. Καὶ ὅμως ἡ ἐντύπωσή μας εἶναι σὰν τὸ ἄκουσμα μουσικῆς συμφωνίας. Ἀκόμη τολμηρότερα μᾶς ὑποβάλλει ἓνας ἄλλος μυσταγωγός: «Ὁ μόνος τρόπος νὰ γνωρίσης τὴ μουσικὴ μιᾶς ζωγραφικῆς εἶναι νὰ τὴν ἰδῆς ἀπὸ ἀρκετὸ μᾶκρος, γιὰ νὰ μὴ καταλάβης οὔτε τὸ θέμα της, οὔτε τίς γραμμές της.» Ἀν ἡ εἰκόνα μελωδεῖ, ἐτελείωσε. Ἔχει τὸ νόημά της καὶ πῆρε πλέον τὸν τόπο της μέσα σιτὸ ἀναμνηστικό μας εὐρετήριο».

Ἔτσι κοιταγμένη, τέτοια σιτὴ ρητορικὴ ἢ σιτὴν ποιητικὴ φαντασία παρουσιασμένη ἢ εἰκοστὴ πέμπτη Μαρτίου, σύμβολο πὸν ὅσο τὸ στενεύει, τόσο τὸ ἐντείνει τὸ νόημα τῆς ἐθνεγεροσίας τοῦ 21, καθὼς εἶναι τὸ ἴδιο τὸ 21, ἀριθμητικό συμβόλισμα τῆς ἐπικῆς φωτιᾶς, κάνει τὸ στοχαστικό, ρήτορα ἢ ποιητὴ, νὰ ἀνακράζῃ: «Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος».

Λέγεται γιὰ τὸ Λόρδο Βύρωνα πὸς δὲν τὴν ἔκαμεν ὑπόθεση τῶν πυρακτωμένων σιτοιχων του τὴν ἀναστημένην Ἑλλάδα τοῦ 21. Ἐκεῖνος ἔφαλλε μόνο παθητικά τὴν προεπαναστατικὴ Ἑλλάδα, τὴν πεθαμένη ἐπάνο σιτὴ θεϊκῆ της ὠμορφιᾶ Ἑλλάδα τῆς σκλαβιᾶς. Μονάκριβο μνημονεύεται τὸ μαζὶ καὶ θούριο καὶ ἐλεγειακό του σάλπισμα μέσα σιτὸ Μεσολόγγι, τὴν ἡμέρα πὸν συμπληρῶνει τριάντα ἔξη χρόνια τῆς πολυτρικυμισμένης ζωῆς του.

Ξύπνα — ἡ Ἑλλάδα ξύπνησε! — ξύπνα, ὦ ψυχὴ καὶ σύ,

Καὶ σωσιὰ πιστεύεται πὸς ὁ Μπάυρον ἐδῶ κατέβηκε ὄχι πια γιὰ νὰ τραγουδήσῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν ἀγαπημένη του, γιὰ νὰ τὴ ζήσῃ, αἷμα νὰ τῆς μεταγγίσῃ ἀπὸ τὸ αἷμα του. Ὅμως ποιητῆς ἑλληνολάτρης καθὼς αὐτὸς καὶ πρὶν ἀκόμα νὰ κατεβῇ σιτὴν Ἑλλάδα, δὲν ἠμποροῦσε νὰ

μὴ κρατήσῃ ὁ στίχος του κάποια κραυγή, κάποιον ἀντίλαλο ἀπὸ τὸ σάλπισμα τοῦ 21. Δὲν ἄκουσα νὰ γίνετ' ἐδῶ λόγος καὶ θὰ εἶναι ἄγνωστο ἓνα μακρόστιχο ἀφηγηματικὸ ποίημά του τὸ «Νησί». Τὸ ποίημα φανερὸ πὼς εἶναι ἀπὸ τὰ τελευταῖα του δημιουργήματα, γραμμένο καὶ δημοσιευμένο στὴ Γένονα τὸ 1823. Ὁ ἥρωας τοῦ ποιήματος, ἀρχηγὸς μιᾶς φουξίας θαλασσινοῶν, ζωγραφίζοντας τὴν γενναίαν ἀντίσταση τῶν ἀνθρώπων του ἐναντίον πολυαρίθμου ἐχθροῦ, ἀνακράζει: «Ὅσο καὶ ἂν εἶναι μέσα μας ἔμφυτη τοῦ θανάτου ἢ ἐπιθυμία, οὔτε ἡ Ἑλλάδα ἢ ἴδια ἠμπόρεσε ὡς πρὸς τοῦτο νὰ καυχηθῆ παρὰ γιὰ μιὰ μονάχα μάχη, τὴν μάχη τῶν Θερμοπυλῶν ἴσα μὲ τίς ἡμέρες αὐτὲς πού ἡ Ἑλλάδα πάλι μεταμορφώνοντας σὲ σπαθὶ τὸ μέταλλο τῶν ἀλυσίδων της, ἢ Ἑλλάδα πεθαίνει πολεμῶντας, γιὰ ν' ἀναστηθῆ στὴ δόξα της».

Τὴν ἐπιθυμία τοῦ θανάτου, ἔμφυτη μέσα του, καθὼς ἦτανε στὸν ἥρωα του, πλασμένο κ' ἐκεῖνον ἐπάνω στὸ δικό του πρότυπο, καθὼς ὅλοι του οἱ ἥρωες, ὁ Μπάϋρον, τὴν ἐπαλήθευσε στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴ θυσία τῆς ἴδιας του ζωῆς. Ἡ ἐπιθυμία ἢ, καλύτερα, ἢ καταφρόνηση τοῦ θανάτου. Νὰ ἡ ὁρμή, νὰ ἡ ροπὴ καὶ νὰ ἡ ἀρετὴ πού καθαγιάζει τὸν πόλεμο καὶ μὲ ὅλες του τίς φρικαλεότητες. Οἱ θυσίες Κόδρων καὶ Λεωνιδῶν, ἐνὸς Μπότσαρη, ἐνὸς Παππαφλέσσα, ἡ θυσία σου, Παῦλε Μελά, κατεστειρισμένη μὲ τὸ αἷμα σου στὸ μαρτυρικὸ σιερέωμα τῆς Μακεδονίας σου, θυσίες πολεμιστῶν, ἡρώων, μυθικῶν, θρυλικῶν, ιστορικῶν, ἀδιάφοροι ὅλοι, πρόσωπα καὶ πράγματα, φαντάσματα καὶ πλάσματα τὴν ἔχουν τὴ μερίδα τῆς ἀλήθειας των καρπερῆ, χρήσιμη, στὸ πέρασμα τῆς παιροπαράδοτης, τῆς νέας καὶ τῆς ἀρχαίας ιστορίας μας. Ἡ καταφρόνηση τοῦ θανάτου ὑπαγόρευε στὸν Καραϊσκάκη, ὀλίγο πρὶν τοῦ σφραγισθοῦν τὰ μάτια ἀπὸ τὸ θάνατο, κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ ιστορικοῦ, τὰ λόγια αὐτά: «Ἡ τιμὴ καὶ τὸ καύχημα τῶν παληκαριῶν εἶναι νὰ τοὺς κράζοννε σφαγάδια, καὶ ὄχι ψωφίμια». Ἡ καταφρόνηση τοῦ θανάτου ἔκαμε τὸν Κανάρη ν' ἀποκριθῆ στὸν περίεργο πού τὸν ρωτοῦσε τί ἔβανε στὸ νοῦ του κάθε φορὰ πού κολλοῦσε τὸ μπουρλότο του στὸ ἐχθρικὸ καράβι: «Τί ἔβαζα στὸ νοῦ μου; Κωνσταντῆ, θὰ πεθάνης!» Ἡ καταφρόνηση τοῦ θανάτου ὀδήγησε τὸ Ρήγα τὸ Βελενσιυλῆ σὶς φυλακὲς τοῦ Βελι-

γραδιοῦ πρὸς τὸ στραγγάλισμα, καὶ τὸ Λαυρέντιο Μαβίλη σιὰ ἠπειρωτικὰ βουνα πρὸς τὸ βόλι τοῦ Τούρκου. Συγχωρῆστε, τὸν καιρὸ πὸν τὸ μνημα τοῦ «ἀγνώστου στρατιώτη» γίνεται παντοῦ βωμός, συγχωρῆστε τὸ λόγο μου, ἂν ἴσως ὁ λόγος μου σταματῶντας τὸ βῆμα του, γονατίζει μπροστὰ στὴν ἀνάμνηση τῶν δύο ποιητῶν, περαστικὴ φεγγόβολα ἀπὸ τὰ μάτια του. Πῶς νὰ μὴ δοξολογήσω χωριστὰ τοὺς γνώριμους δαφροσιεφανωμένους αἱματοστάλλαχτους ἴσκιους των! Τοὺς λαοὺς των ἀντιπροσωπεύουν, καὶ τοῦ καθενὸς ἡ δόξα πολυώνυμη μοιράζεται καὶ στεγάζεται, θαρρεῖς, τὰ πλήθη τῶν ἄγνωστων ἀνώνυμων ἡρώων. Καὶ ξεχωρίζουν σιὰ Ἡλύσια τῶν μακαρίων μαρτύρων, μεγαλομάρτυρες, ἱκανοὶ ν' ἀπασχολήσουν, ἀργοπορῶντας τον, τὸν ὄρφικὸ ἢ τὸ δανικὸ ἐκεῖνο ἱεροφάντη πὸν ἤθελε τολμήση νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ σιὰ ἄδυτα τῶν ἀδύτων τοῦ ἄλλου κόσμου. Ὁ Ρήγας καὶ ὁ Μαβίλης! Μακροσμένοι σιὸ χρόνο, γειτονεμένοι σιὸν τόπο, διαφορετικοὶ στὴν τέχνη, ἄμοιαστοι σιὸ τραγοῦδι, ἀδερφωμένοι σιὴ δόξα, ἀκριβὰ φαινόμενα ἀνάμεσα σιὸς παναρμονικοὺς χοροὺς τῶν ὁμοιέχρων! Ὁ ποιητής, γενικώτατα, κατὰ κανόνα, θέλει νὰ τὴ χαίρεται τὴ ζωὴ, καί, στὴν ἀνάγκη, τὴν κρατεῖ μὲ τὰ δόντια του. Τὴν ἀθανασία ἐρωτεύεται, τὸ θάνατο, θαρρεῖς, δὲν τὸν ὑποπεύει. Τὴν καταφρόνηση τοῦ θανάτου μελωδικὰ καὶ αὐτὴ, σὰν τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς, τὴ δείχνει σιὸ τραγοῦδι του, δύσκολα τὴν πραγματοποιεῖ σιὴ ζωὴ του. Οἱ πιστοὶ τῆς λύρας δὲν εἶναι ἄνθρωποι τοῦ σπαθιοῦ. Τὴ φωτιὰ τῆς φιλοπατρίας ἐπάνω σιὸν ἱερὸ βωμό της τὴ συντηρεῖ, νομίζεις, ἢ πνοὴ τοῦ τραγοῦδιου των. Γιὰ τοῦτο καὶ μία ποιήτρια τῶν νεωτέρων καιρῶν μὲ τὴ συνείδηση τοῦ ἔργου πὸν ἀρμόζει σιὸν ποιητὴ, ἐτόλμησε κάποτε νὰ ἀνακράξῃ μὲ τὸν ἀρρενωπὸ της ἐνθουσιασμό: «Σὰν τοῦ χεριοῦ καὶ τῆς φωνῆς παλληκαρίσιος εἶναι ὁ προσορισμός: Δουλεύετε Τραγοῦδοῦμε». Καὶ συχνὰ ἡ λύρα πὸν χειρίζεται ὁ ποιητὴς τὸ κατασταίνει περιττὸ σ' ἐκεῖνον τὸ σπαθί. Δὲ θυμοῦμαι τὸν ἀρχαῖο ποιητὴ πὸν καὶ πῶς τὸ μνημονεῖ τὸ «ξίφος τοῦ λόγου». Καὶ εἶναι τέτοια ξίφη πόσων τυρταϊκῶν ψαλιτῶν οἱ λύρες ἀνάμεσα σιὸς αἰῶνες! Καὶ δὲν εἶναι χωρὶς νόημα ὁ θροῦλος γιὰ τὸν πικρὸ Ἀρχίλογο πῶς ἔσπρωξε σιὴ κρεμάλα μὲ τοὺς στίχους του τὶς θυγατέρες τοῦ Ἀνκάμβους. Σύγχρονος τοῦ ἀρχαίου Ἀριστοφάνη, ὁμοιέχρος του

και ὁμοίτιμος μέγας ποιητῆς και σὲ ὠρισμένα του χαρίσματα δυνατώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον, δοξάστηκε σιὰ χῶματα αὐτιά, ὁ Ἀθηναῖος Εὐπόλις. Κριμα πὸν δὲ μᾶς ἀπόμειναν παρὰ ὀλιγάριθμα κομμάτια ἀπὸ τὶς κωμωδίες του, εὐρωστες, πασίχαρες, και μαζί σπαρμένες ἀπὸ ἀστραπὲς θυμοῦ και ἀπὸ αἱματηρὰ πειράγματα. Δὲν ξέρω γιατὶ μοῦ ἔφερε σιὸ νοῦ και μὲ τ' ἀποσπάσματά του και μὲ τὸν τρόπο πὸν μιλοῦν γι' αὐτὸν παλαιοὶ και νεώτεροι τὸ φημισμένο δραματικὸ τῆς Βρετανικῆς λογοτεχνίας, τὸν πολύτροπο Ἴρλανδὸ τοῦ καιροῦ μας, τὸν Μπερνάρ Σόου. Ὁ Ἀλκιβιάδης πέρασε πολὺ κακὲς ὥρες μέσα σιὰ ἔργα τοῦ Εὐπόλιδος. Οἱ ὀχιτὼ πὸν ὠξονται σίχοι του για τὸν Περικλῆ εἶναι ἡ χαρακτηριστικὴ κριτικὴ τοῦ Ὀλυμπίου πὸν γνώριζε πῶς νὰ κεντρίζη τὰ πνεύματα, καθὼς ὁ ποιητῆς και μὲ τὸ σίχο του γνωρίζει πῶς νὰ κρίνη. Καὶ ὅταν ὁ Εὐπόλις πέθανε στρατευμένος σὲ πόλεμο καιτὰ τῆς Σπάρτης, οἱ Ἀθηναῖοι πὸν θὰ τοὺς ἦταν λαοφιλέστατος, τόσο λυπήθηκαν για τὸ χαμὸ τοῦ ποιητῆ, ὥστε ἐψηφισαν νόμο πὸν ἐξαιροῦσε τοὺς ποιητὰς ἀπὸ τῆ στρατολογία. Μὲ δυὸ λόγια ὁ λεξικογράφος Σουῖδας ἀναφέρει τὸ γεγονός: «Και ἐκ τούτου, λέγει, ἐκωλύθη στρατεῦεσθαι ποιητῆν». Μόνος ἴσως ὁ ἀθηναῖκὸς λαὸς πὸν ἔβλεπε νὰ πέρουν ὀλοζώντανη σάρκα για τοὺς πολιτικούς και τοὺς ἄλλους ἄρχοντες και καθοδηγούς του σαρκασμοὶ και διασυρμοί, ὠραῖσμένοι ἀπὸ τοὺς μετρικούς ρυθμούς και ἀπὸ τὶς χάριτες τοῦ ἀπτικοῦ νοῦ μὲ τὴν τέχνη τῶν κωμικῶν ποιητῶν του και μαζί ἐκδικητῶν του για τὴν τυφλὴ του ὑποταγὴ σιὰ θελήματα τῶν κυβερνητῶν του, ὁ ἀπτικὸς λαὸς μόνος ἴσως λογικὸ θὰ τὸ στοχάζοταν νὰ τοὺς θέλη τόσο σιὴ ζωὴ σὰν ἐξαιρετικὰ και πρώτης ἀνάγκης ἀντικείμενα τοὺς ποιητὰς του.

Ὅμως μέσα σιὴ συνείδηση τῶν λαῶν και μὲ ὄλη τὴν ἐπίδραση τῶν αἰσθητικῶν συναισθημάτων ἐνεργεῖ μία ἠθικοκοινωνικὴ ἀντίληψη κυρίαρχη. Κ' ἐμπρός της ἡ καλαισθητικὴ ἰδέα παρ' ὄλη τὴν ὑπερήφανη ριζοσπαστικὴ ἀπαιτητικότητά της νὰ μᾶς φέρη τὸν ποιητῆ ἀπόλυτα ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὸν ἱερὸ ἐξαναγκασμὸ τοῦ χρόους, ἡ καλαισθητικὴ ἰδέα ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρήσῃ. Σιὸ ποίημα «Ἐνθουσιασμὸς» τῶν «Ἀνατολικῶν» τοῦ Βίκτορος Οὐγκῶ—και ἄλλοτε τὸ ἀνάφερα—ὁ νέος ποιητῆς ἐτοιμάζεται, ἀρωματῶνεται, φεύγει για τὴν ἀγωνιζόμενῃ Ἑλλάδα! «Στὴν Ἑλλάδα! Στὴν Ἑλλάδα! Ὅλους σᾶς ἀποχαιρετῶ».

Ἐνθουσιασμός τοῦ Μπάϋρον στὸ κύκνειον ᾄσμα του τὸ τραγουδημένο μέσα στὸ Μεσολόγγι ἀρμονίζεται μὲ τὰ πράγματα. Ὁμως ἐδῶ ὁ οὐγγικός ἐνθουσιασμός ἀρμονίζεται μὲ τὰ ὄνειρα καὶ μόνο. Ὁ ποιητὴς ξεμεθᾶ, συνέρχεται, ἔξαφνα ἀναφωνεῖ: «Ποῦ μὲ παραφέρει ὁ πολεμῶχος πυρετός; Οἱ γέροντες καὶ τὰ παιδιὰ μὲ κρατοῦν μαζί τους. Τί εἶμαι; Πνεῦμα πού μιά πνοή τὸ ἀρπάζει σὰν ξερόφυλλο. Οἱ μέρες μου πηγαίνουν ἀπὸ ὄνειρο σὲ ὄνειρο. Τὰ πάντα μὲ φέρονον νὰ ὄνειροπολῶ». Ὁ ποιητὴς δὲν ἐσάλεψεν ἀπὸ τὸν τόπο του. Τὸν κρατοῦν ἐκεῖ ἄλλου εἶδους πόλεμοι. Ὁχι τόσον οἱ «γέροντες καὶ τὰ παιδιὰ», καθὼς στοχάζεται, ὅσο ἀπὸ τὰ βαθιὰ καὶ τῶν γεννημένων καὶ τῶν ἀγέννητων ἀκόμα καιρῶν τὰ μαγικά φαντάσματα τῶν πλασμάτων ἀθάνατων, καθὼς εἶναι ἕνας πρόλογος τοῦ Κρόμβελλ, καθὼς θὰ εἶναι τὰ βιβλία τῶν «Contemplations» καὶ τῆς «Legende des siècles». Καὶ ὅμως ὁ ἀπὸ τοὺς βυθούς τῆς καρδιάς του καὶ τῆς φαντασίας του φιλελληνισμὸς τοῦ Βίκτορος Οὐγκῶ, ἀνήμερος νὰ ἐνθουσιάσῃ ἔτσι καταπειστικὰ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση, ὅπως μιά χειρονομία, ὅπως ἡ θυσία τοῦ Μπάϋρον.

Γιὰ πολὺν καιρὸ — δὲν ξέρω τώρα: «ἄλλα πουλιὰ ἄλλα τραγούδια» καθὼς λέγει ὁ σίχος τοῦ Ἄϊνε — γιὰ καιρὸ πολὺ ὁ ποιητὴς Θεόδωρος Καῖρνερ δοξάζεσταν, εἰδῶλο τοῦ Γερμανικοῦ Λαοῦ. Θανμαστής καὶ μαθητὴς τοῦ Σίλλερ, ἂν δὲν εἶναι κορυφαῖος ποιητὴς, στέκεται στὴν κορυφὴ μὲ τοὺς ἡρωϊκούς στρατιῶτες τραγουδιστὲς πού, καθὼς τὸν τραγούδησαν, τὸν ἔζησαν τὸν πόλεμο «ὑπὲρ πάτρης». Στὰ 1813 ἀξιωματικὸς τοῦ ἵππικοῦ σὲ μὴν ἔφοδο κατὰ τῶν Γάλλων μέσα σ' ἕνα δάσος δὲν ἀκούει τὸ σύνθημα πὸν προστάζει τὴν ὑποχώρηση. Μιά σφαῖρα τὸν ρίχνει κάτω ἀπὸ τὸ ἄλογο νεκρό. Ἐνα ποίημα βρίσκεται στὸ πορτοφόλι τοῦ νεκροῦ: Ἐπιγράφεται «Τὸ τραγοῦδι τοῦ Σπαθιοῦ». «Ἡ Λύρα καὶ τὸ Σπαθί», αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος τῶν ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό του δημοσιευμένων ἀπάντων του μὲ τὸ ἐξαγγελτικὸ τοῦτο δίστιχο: «Ἡ λύρα σωπαίνει. Τὰ λαμπερὰ σπαθιά συγκροοῦνται. Ἐξω ἀπὸ τὴ θήκη σου, Σπαθί μου! Πρέπει νὰ κάμῃς ν' ἀκουσθῇ καὶ τὸ δικό σου τὸ τραγοῦδι». Ὁ Γκαῖτε ἔλεγε γιὰ τὸ Καῖρνερ: «Τὰ πολεμικὰ τραγούδια τοῦ πηγαίνουν στὴν ἐντέλεια». Ὁ Γερμανὸς πολεμιστὴς ποιητὴς μοῦ θυμίζει τὸ γάλλο Κάρολο Πεγκύ. Διανοητὴς λογοτέχνης πέρασε ἀπὸ λογῆς

ιδανικά πάντα στην πρωτοπορεία. Ἡ ποίησή του πρωτότυπη, δὲ μοιάζει μὲ τὴν τεχνιτοπία τῶν συγχρόνων του, ιδιότυπη, χεῖμαρος ἀτελείωτος ποὺ μετουσιώνει σὲ ρυθμοὺς πλημμυρισμένους ἀκράτητα τὸ λειτουργικὸ ρητό: «Ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας». Τὸ αἶσθημα τοῦ μυστηρίου, ἡ θρησκευτικὴ λατρεία, τὰ τρία γνωρίσματά του. Ἐθνισμός καὶ σοσιαλισμός, συμφιλιώνονται στὴν ἰδεολογία του μὲ τὸ αἶσθημα, μπορεῖ, τῆς συνδιαλλαγῆς ποὺ ξεχωρίζει κάποια δυνατὰ φιλοσοφικὰ πνεύματα. Ἀρχιγὸς πνευματικῆς μετατροπῆς ποὺ ἄφησε ζωηρὰ τὰ σημάδια του στὴ σύγχρονη διανοητικὴ Γαλλία. Ἐνα βόλι σιὸ μέτωπο τὸν ἔρριξε νεκρὸ τὴν πρώτην ἡμέρα τῆς μάχης τῆς Μάρνης. Μιλώντας πρὸ ὀλίγου γιὰ κεῖνον ἕνας θιασώτης του ρωτᾷ τότε θὰ τὸν κανονίσῃ ἡ ἐκκλησία τὸν «ἅγιο» Πεγκὺ καθὼς ἐκανόνισε τὴ Ζὰν ντ' Ἀρκ.

Ὅσοι καὶ ἂν εἶναι, καὶ δυὸ καὶ τρεῖς μονάχα, ἀγνώριστοι ἀκόμα καὶ ἀκοίταχοι νέοι καὶ τῆς Δύρας ὑποταχτικοὶ καὶ τοῦ σπαθιοῦ, ποὺ τὸ ἔκοψε τὸ τραγοῦδι των σιτοῦς τελευταίους μας πολέμους χυμένο τὸ αἷμα των, προσμένουν τὸ χρεωστούμενο λιβάνι τοῦ μνημοσύνου. Πρέπει μιὰ μέρα νὰ καῖ. Ὅμως καὶ σ' ἐκείνους ἀνάμεσα καὶ σὲ ὄλους, ὁ Ρήγας καὶ ὁ Μαβίλης, τύποι ἀντιπροσωπευτικοί, ἔξω ἀπὸ τὰ ξεχωρίσματα καιροῦ καὶ τόπου, πρωτομάρτηρες τῆς ἰδέας ποὺ ἀκολούθησαν γιὰ νὰ θυσιασθοῦν, ἥρωες τῆς ἰδέας ποὺ τὴν ἀκολούθησε τὴ θυσία των. Δὲν εἶναι περαστικοὶ ἔρωτες. Οἱ εἰκόνες των ζοῦν φωτισμένες ἀπὸ τὸ μυστηριακὸ καντῆλι ποὺ ἡ θεὰ Μνημοσύνη δὲν τὸ ἀφήνει νὰ σβυστῇ. Ταιριάζει γιὰ τὸν καθένα ὁ στίχος, μὲ τὴ νέα του φορεσιά, Καλλίνου τοῦ Ἐφεσίου:

Γιατὶ μονάχος κάνει αὐτὸς ὄσα πολλοὶ μαζί!

Ταιριάζει γιὰ τὸν καθένα ὅ,τι γιὰ κάποιον ἄλλον ἥρωα τοῦ Σπαθιοῦ καὶ τῆς Δύρας εἰπώθη: «Εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ ποιητής. Εἶναι ἡ ἐθνικὴ συνείδηση σὲ μιὰ εὐγενικώτατη, ἱερώτατη σιγμὴ τῆς». Ὁ στίχος τοῦ Ρήγα γυμνός, ἄτεχνος, πρωτογενής. Ἄν τὸν μετρήσῃς μὲ τὸν πῆχη τῶν κανόνων τῆς αἰσθητικῆς, θὰ μορφάσῃς. Ἄν κοιτάζοντάς τον, τὸν μετρήσῃς μὲ τὴ δύναμη τῆς ἐνεργείας του, θὰ τὸν ἰδῆς νὰ μετουσιώνεται σὲ τροπὰρι ἀναστασίμο. Ἡ πέτρα γίνεται πηγὴ. Τὸν ἀνθρώπινο λόγο — τὸ ρῆμα εἶναι τοῦ

Καρλαίλ, — ἡ φλόγα τῆς ὀργῆς του μουσικὸ τὸν κατασταίνει. Ἔτσι καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Ρήγα τὸ ἀλλάζει σὲ τραγούδι ἀκατάσχετο τυρταϊκόν, ἡ φλόγα τῆς εὐλικρωείας του. Χάσμα πλατὺ χωρίζει τὸ στίχο τοῦ Ρήγα ἀπὸ τὸ στίχο τοῦ Μαβίλη. Εἶναι ὡς νὰ βλέπῃς, ἐκεῖ ἓνα φράχτη μὲ τὴν ἀτεχνία τοῦ πρωτόβγαλτου ἀνυψωμένο, κ' ἐδῶ ἓναν ἀνθῶνα φυτεμένο σύμπυκνα, σύμμετρα, ἐπιδέξια, μὲ ὅλη τὴ φροντίδα τῆς κηπουρικῆς τέχνης. Τὰ σοννέτα του συμπλέκονται ἀριστοτεχνικὰ καὶ οἱ συχνὰ κοπιαστικά, μὲ τὴ φανατικὴ ὑπομονὴ τοῦ δεξιότητη, εὐρημένες πλούσιες ρίμες του θυμίζουσιν τὴ μαεστρία ξένων ποιητῶν καὶ τοὺς ὁμοιοκαταληκτικούς θυσαυρούς πὸν χάριζε ἡ καθαρεύουσα στὸν Ἀλέξανδρο Ραγκαβῆ. Τὸ ἀριστούργημα ἡ «*Λήθη του*» εἶναι μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο χρυσοσμίλευτο. Θὰ ἀποροῦσε κανεὶς πῶς τὰ δάχτυλα τὰ δοσμένα ἀβρὰ στὸ παιχνίδι μιᾶς πανάλαφρης Λύρας, ἦταν ὅμοια καμωμένα γιὰ τὸ παίξιμο τοῦ βαρύτετου σπαιδιοῦ. Ὅμως ἡ μεγάλη ἀγάπη ἔτσι, φαίνεται, θαυματουργεῖ στὴν καθαρὴν καρδιά, καὶ ἡ σύγκρουση τῶν ἀντίθετων γεννᾷ, κατὰ τὸν ἀρχαῖο φιλόσοφο, τὴν ἁρμονία.

Οἱ τελευταῖες στιγμῆς καὶ τῶν δυὸ ἀστράφτουν, καθὼς μᾶς παραδόθηκεν, ἀπὸ πατριδολατρικὰ προφητικὰ λόγια. Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Ρήγα δὲν τὰ ἀναγνωρίζει ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα. Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Μαβίλη φαίνονται περισσότερο ἐφευρημένα ἀπὸ μιὰ δραματικὴ ρητορικὴ συγκίνηση παρὰ πραγματικὰ εἰπωμένα. Ἀδιάφορο. Ἐνας μεγάλος ποιητῆς ὁ Λαμαρτῖνος, ὁ ἓνα του ποίημα, ἐμπνευσμένη, καθὼς πάντα, καὶ στὰ καθέκαστα ἐξακριβωμένη ζωγραφιὰ τοῦ πατρικοῦ του σπιτιοῦ, φύτεψε στὴν πόρτα του κ' ἓνα κισσό, μὲ ἄδεια ποιητικὴ ἐκεῖνον, γιὰτὶ ὁ κισσὸς δὲν ὑπῆρχε στὸ σπίτι του. Ἡ ἄξια μητέρα τοῦ ποιητῆ πὸν διάβασε τὸ ποίημα, τὴν ἔκαμε ἡ στοργὴ τῆς νὰ τὸν φυτέψῃ τὸν κισσὸ πραγματικὰ ἐκεῖ πὸν τὸν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ στίχος τοῦ ποιητῆ. Ἀνάλογα καὶ ὁ θρόλος πὸν συχνὰ τὸν γεννᾷ μιὰ ταιριασμένη ποιητικὴ διάθεση παίρνει ἀγάλια ἀγάλια τὸν τόπο τοῦ πραγματικοῦ. Καὶ ὁ Ρήγας καὶ ὁ Μαβίλης δυσυπόστατοι, καὶ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ θρόλου ἤρωες καθιερωμένοι ζοῦνε στὴ νεοελληνικὴ πατριωτικὴ ποίηση πὸν στέκεται στὴν κόρυφή. Ἡ πατριδολατρικὴ μας ποίηση πιστεύω πὼς δὲν εἶπε τὴν τελευταῖα τῆς λέξη, καὶ μὲ ὅλα τῶν καιρῶν τ' ἀλλάγματα, ἐν ὄσῳ

θά ὑπάρχη πατρίδα πὸν νὰ μὴ τὴν ἀπελπίζουν τὰ παραστρατίσματα καὶ νὰ μὴ τὴν ἀποκοιμίζουν οἱ δάφνες. Τὸ παλαιὸ τραγοῦδι τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, νέο θὰ τὸ ξυπνᾷ τὸ 21 κάθε φορὰ πὸν τὸ 21 θὰ τὸ ἀντικρούζωμε στὸ μαγικὸ καθρέφτη τοῦ ἰδανικοῦ. Καὶ γιὰ τὸν Ἑλληνα πὸν θὰ τρέφῃ τὸ ἰδανικὸ τὸ πνεῦμά του, ἡ ἡμέρα πὸν πανηγυρίζεται σήμερα, πάντα θὰ εἶναι «αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος».

Λόγος τοῦ κ. Ἄντ. Κεραμοπούλλου

ΚΥΡΙΑΙ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙ,

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μοι ἀνέθεσε νὰ συνοδεύσω δι' ὀλίγων λόγων τὴν ἐνώπιον Ὑμῶν ἀναγόμευσιν τῶν βραβείων 1) παιδικῆς ἀρετῆς καὶ 2) ἀρετῆς καὶ αὐτοθυσίας.

Βραβεῖα τοιαῦτα δὲν ἰδρύνονται τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς ἡμετέρας Ἀκαδημίας. Αἱ γαλλικαὶ Ἀκαδημίαι, αἱ ἀποτελοῦσαι τὸ *Institut de France*, πλὴν τῶν ἐπιστημονικῶν βραβείων ἀπονέμουσι καὶ ἄλλα παραπλήσια πρὸς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἡμέτερα, οἷον «εἰς μαθητὰς διακρινομένους, εἰς διδασκάλους πολυτέκνους ἀξιους δημοσίας διακρίσεως διὰ τὴν πρὸς τὴν οἰκογένειαν αὐτῶν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν εὐδοκίμησιν, εἰς ἔργα προάγοντα τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἠθικὴν, τὴν ἀρετὴν, τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν θρησκείαν, εἰς τὰς καλλίστας καὶ μεγίστας αὐτοθυσίας πάσης μορφῆς, εἰς κοράσια περιθάλαπτα διὰ τῆς ἐργασίας, τῆς σεμνότητος καὶ τῆς φρονήσεως ἀδυνάτους γονεῖς, εἰς ἀγαθὰς πράξεις γενικῶς, εἰς τὸ ἄριστον παράδειγμα υἱικῆς στοργῆς, εἰς ὀλόκληρον οἰκογένειαν ἀποτελοῦσαν συνολικῶς παράδειγμα ἀρετῆς, εἰς πτωχὸν πράξαντα τὴν ἀρίστην πράξιν, εἰς πράξεις θάρρους ἀφοσιώσεως καὶ σωτηρίας, εἰς γυναῖκα οὔσαν ἄριστον παράδειγμα θυγατρὸς, συζύγου καὶ μητρὸς, εἰς ὑπηρέτας ἀφωσιωμένους εἰς τοὺς κυρίους αὐτῶν, εἰς πρόσωπα ἐκθέτοντα τὴν ζωὴν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ὁμοίων ἢ τοῦ κοινοῦ καλοῦ, εἰς τοὺς προάγοντας τὴν συνοχὴν τῆς οἰκογενείας καὶ τὴν λατρείαν τῆς πατρίδος» καὶ πλεῖστα ἄλλα παρόμοια, ἀνάλογα τὸν ἀριθμὸν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν διατιθεμένων ἐκεῖ κληροδοτημάτων.